

1945, 31. března. Košice. — Stať „Pravdy“¹ o úloze komunistické strany při provádění mobilizace do československé armády.²

Úlohou komunistů je, aby v každém čase vedeli správně vyřešit nejdůležitější úlohy, před kterými strana stojí. Nemůže být pochybnosti, že nejdůležitější úlohou dnes je široká mobilizace lidu, vyhnání německých okupantů ze Slovenska. Strana musí pochopit dosah rozhodnutí Slovenské národní rady o mobilizaci 17 ročníků branců. Vědomí zodpovědnosti za provedení mobilizace musí proniknout celou stranu od nejvyšších orgánů až po poslední dedinskou organizaci. Práci každého funkcionáře a člena strany treba hodnotit podle toho, ako v okruhu jeho působnosti byla uskutočnená mobilizácia.³

¹ Autorem článku byl K. Bacílek.

² Stať je uvedena mottem: „Jde o to, vybrat z niekoľkých úloh, ktoré stranu očakávajú, práve onú najbližšiu úlohu, ktorej vyriešenie je najdôležitejšie a ktorej provedenie zaisťuje úspešné vyriešenie ostatných najbližších úloh.“ (Otázky leninismu)“

³ Komunistická strana postavila úkol zajistit úspěch mobilizace na první místo v celé své činnosti. Svědčí o tom i jednání konference funkcionářů KSS, která se konala 8. dubna v Košicích. V úvodním referátu se tehdejší politický tajemník KSS E. Friš všestranně zabýval úkoly strany při mobilizaci. Poukázal především na negativní zkušenosti z průběhu částečné mobilizace, pranýřoval činnost páté kolony a adresoval ostrou kritiku i organizacím KSS. Právil: „V hlavní otázce, t. j. jak vést boj za ukončení války, není u nás vše v pořádku. Strana se nestala vedoucí a mobilisující silou, jakou má být. Nezávinily to nedostatky jen organizační. Neproniklo ještě vědomí hlavní role komunistů v této věci. Výsledky mobilisace do 1. čs. armádního sboru neodpovídají očekávání a možnostem.“

Místní a okresní NV podávaly mnoho žádostí o uvolnění mladých od vojenské služby. Ve výborech jsou zastoupení i komunisté. Zodpovědnost padá na naši stranu. Jsou případy, že naši soudruzi zůstávají jen málo za činiteli demokratické strany v trpění těchto zjevů. V trebišovském okrese nenarukovalo ani 30 %. V Kľačanech nenarukovalo 20 mužů a odůvodnili to tím, že v sousedních obcích také nenarukovali. Naše strana neprojevuje ráznost proti záškodníkům a sabotérům. 16. března demonstrovali obyvatelé Kochanovců a v Sečovcích proti mobilisaci. Byli to kulaci. Dva zatčení byli druhého dne propuštěni a vysmáli se pak milici. Na michalovském okrese byla psána hesla proti mobilisaci na mobilisační vyhlášky.“ (AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 13.)

Poté přešel k rozboru jednotlivých úkolů strany při zajišťování mobilisace vyhlášené 23. března: „Teď byla vyhlášena nová, plná mobilisace do 1. čs. armádního sboru. Zajistit 100%ní úspěch je naším prvním úkolem. Aby se neopakovaly nedostatky z dřívějška, byla na popud ústředí učiněna určitá opatření:

1. k tomu, aby se neopakovaly nedostatky se strany vojenských úřadů.
2. SNR se z naší iniciativy této akce ujala a vyhlásila za svou povinnost stát jí v čele. Dala přesné instrukce okresním NV, učinila je zodpovědnými, a zvláště jejich předsedy, tajemníky a všechny členy osobně.
3. Přípravný výbor Nár. fronty vydal svolání a vyslal do některých okresů zvláštní delegace, složené obyčejně z jednoho komunisty a jednoho demokrata, jednak proto, aby byly dány direktivy, jak postupovat a také aby bylo jasné, že obě strany nesou zodpovědnost.

Pokud jde o uvolňování našich lidí, je postup tento: vedení strany stanovilo minimální počet lidí na stranickou práci v okresech (13 až 14). Vzhledem k tomu podobné rozhodnutí učinila i demokratická strana. Tyto návrhy byly schváleny předsednictvem SNR. Dnes bude vydán přesný seznam funkcionářů obou stran, kteří mohou být uvolněni. Všichni ostatní musí nastoupit vojenskou službu. A strana bude považovat za těžký přeštek, když si kdokoliv bude jen podávat žádost. Při tom současně může být kontrolován i postup demokratické strany a mohou být pranýřováni ti z demokratické strany, kteří se povinnosti chtějí vyhnout.

V nejbližší době je proto potřebné:

1. Přeorientovat celou stranu a všechny její složky, členstvo i funkcionáře, aby si uvědomili, že musí být hlavní mobilisační silou po boku RA a že tento úkol dnes ještě vzrůstá.
2. Odstranit ze strany lidi, kteří projevují konjunkturalismus a zbabělost.
3. Svolávat plenární členské schůze, vysvětlit postup a všechny zapřáhnout do kampaně.
4. Podle možnosti dohodnout se o postupu s organizacemi demokratické strany a tak je zavázat, aby se plně účastnily této akce.
5. Nechtě naši soudruzi v předsednictvu SNR a ve SNR považují za prvořadý úkol, aby organizační vliv SNR bylo všude cítit.“ (Tamtéž.)

Avšak k zajištění úspěchu mobilizace všech lidských a materiálních sil pro dovršení porážky nad fašismem nestačilo jen dosáhnout stoprocentní prezentace nových branců. Úkol byl daleko širší, šlo o uplatnění hesla „Vše na pomoc frontě“ v plném rozsahu, i v zázemí, na všech pracovních úsecích. „To, co platí o mobilisaci

Nehovoríme, že to pôjde bez ťažkostí, ale komunisti vyznačovali sa vždy práve tým, že vedeli zdolávať prekážky a smele išli za cieľom.

Na Slovensku sme už niekoľko ráz prehovorili o mobilizácii. V roku 1938 hrala komunistická strana v mobilizácii na obranu republiky vážnu úlohu. V rokoch 1939—1944 vyzývali sme brancov, aby nepočúvali nariadenia bratislavskej vlády, aby dezertovali so zbraňou do hôr, aby sa spojovali a prebiehali k svojim slovanským bratom, k partizánom a aktívne proti fašizmu bojovali. Nebola to jednoducho len negácia, bola to mobilizácia širokých protifašistických mäs. Ešte pred naším povstaním hmýrili sa naše hory utečencami zo zajateckých a koncentračných táborov, dezertérmi a politickými pracovníkmi, hľadajúcimi v našich horách nielen úkryt, ale sústredenie na aktívny protifašistický boj. I túto mobilizáciu sme robili spolu s demokratickými činiteľmi a ona nezostala bez úspechu. Sklabina, Horehronie, Liptovské hole a iné dôležité centrá splnili svoje úlohy. Tam pridružovali sa tanky martinskej posádky k partizánom, odtiaľ obsadzovaly partizánske jednotky Brezno a iné miesta. Nasledovali povstania vojenských jednotiek, nezabudnuteľné, slávne a krásne dni nášho povstania. Nasledovali dni tvrdého boja. Padol Liptov, Strečno, Hronský Sv. Kríž. Ale ľud z oslobodeného Slovenska prúdil i naďalej do kasární a z kasární na front. Ani po porážke Banskej Bystrice náš boj neprestal. Všetky nariadenia Nemcov a tisovskej vlády o mobilizácii mali za následok posilnenie partizánov o nové stovky a tisíce brancov.

Prišla pomoc. Červená armáda po víťazných bojoch oslobodzovala jednu časť Slovenska za druhou a k nej pripojovali a pripojujú sa zvyšky povstaleckej armády. Tak sa tvorí naša československá branná moc, ktorej základ bol daný v Sovietskom sväze a ktorej jadro tvoria

do 1. čs. armádného sboru — zdôraznil ďalej v referátu tajemník KSS — platí s určitými zmenami i pro mobilisaci pracovních sil pro pomoc frontě a pro obnovu hospodářského života. Při tom vzniknou nové těžkosti. Vojenská mobilisace odsaje mnoho sil. Bude třeba je nahradit ženami a akcií za zvýšení pracovního výkonu. Právem lze položit otázku, kde jsou odborové organizace a co v tomto podnikají? Nevystupují před veřejností jako mobilisující síla.

Na našich poverenictvech se v sobotu odpoledne nepracuje a vůbec panuje mírový, idylický styl práce, který není ničím odůvodněný. Mnohdy odpoledne o půl 4. se lidé nikoho nedovolají. Úkolem je zlepšit fungování našich ústředních orgánů slovenského národa.

Obstát či neobstát v mobilisaci znamená, že jde o čest KS. Naši nepřátelé dovedou vydatně těžit ze všech našich nedostatků. Dovedli využít neúspěch mobilisace k útoku na demokratické vymoženosti, na autoritu NV a SNR.

Kritika platí především ústřednímu výboru, neboť strana má odhodlané kádry, které jsou schopny, aby úkoly provedly. První zprávy o nové mobilisaci ukazují, že určitý obrat již nastal a opravňují k určité naději, že se nám podaří odstranit nedostatky. Bude však třeba pamatovat na nový moment: ve chvíli, kdy branci nastoupí, bude už osvobozeno Slovensko celé. Ale ne ještě celá republika, která je naším společným domovem a také nepřítel není ještě poražen. Bude třeba razit nové heslo: na pomoc bratrskému národu českému a za osvobození celého Československa. S tím spojovat nový život v republice a vysvětlovat program vlády.“ (Tamtéž.)

V průběhu diskuse na konferenci vystoupil i V. Široký, který adresoval do řad strany i účastníků konference tato závažná slova: „Želbohu, v průběhu dosavadní diskuse nebyla věnována dostatečná pozornost rozhodující otázce. Třeba se dívat na věc se širšího hlediska. Naše strana za šest roků dokázala tolik, že nikdo nemůže povídat, že náš um nestačí. Centrální otázka je, abychom si sami uvědomili, že výsledkem protifašistického boje má být nová armáda. Z toho také vyplývá základní závěr, že KS a proletariát k ní má absolutně kladný poměr a že při organizaci této armády musí hrát vedoucí úlohu. Budovatelské výsledky od povstání jsou tak velké, že národ si je uvědomí. Naše postavení je dnes nesmírné. Struktura národa vypadá docela jinak, tvoří se úplně nová národní reprezentace a pátá kolona je pod zemí. Na všechno se musíme dívat s hlediska, jak tyto okolnosti působí na široké masy. V národě je nadšení. To se vystupňuje pozemkovou reformou. Jsou tu objektivní, ba i subjektivní předpoklady pro to, aby největší nadšení bylo pro čs. armádu.

Nedostatky: základní příčina vedle nedostatečného uvědomění si politického významu armády jsou i nedostatky organizační a technické povahy. Nestačí vyhlášky, strana musí hrát vedoucí úlohu při organizaci náboru. Považuji za nutné, aby byly ve všech dědinách organisovány projevy před NV, aby byla dána politická základna. Náš boj není ukončen, musí do té doby pokračovat, dokud RA nevztyčí nad Berlínem prapor svobody. Jsme také zavázáni povinností oproti českému národu. Na veřejných projevech je třeba tyto základní problémy objasnit. Je třeba dělat domovní agitaci u branců, slavnosti s branci, doprovázet je, když rukují. Neodvolávejme se na činnost 5. kolony. Representujeme takovou sílu, že všechny sabotéry můžeme umlčet a dosáhnout toho, aby slovenští chlápci čestně obstáli.“ (Tamtéž.)

Slováci. Ale ešte nie je koniec vojny. Ešte veľká časť Slovenska je v pazúroch fašizmu. Fašistický zver, smrteľne ranený, bije zúrivo okolo seba. Treba mu zasadiť ešte posledný úder. Nepochybujeme o tom, že Slovensko splní i dnes svoju úlohu.

Komunisti: Mobilizácia, vyhlásená Slovenskou národnou radou,⁴ volá Vás do pohotovosti. Netreba zdôrazňovať, že v radoch komunistov nemali nikdy miesta zbabelci a dezertéri. Mobilizujme, mobilizujme i všetkých politických pracovníkov, národné výbory, organizácie strany. Zapojte všetky sily do úspešného uskutočňovania mobilizácie. Svolejte schôdzky brancov, vysvetlite im politický význam mobilizácie, vnášajte nadšenie medzi nich tak, ako sme vnášali v Sklabine, na Horehroní a na celom povstaleckom území Slovenska. Vezmite si príklad od našich ruských bratov. Buďte ostražití proti nepriateľovi, ktorý by chcel úspešné prevedenie mobilizácie zahatiť. Buďte tvrdí tam, kde tvrdosti je treba. Odhaľte dezertérov, marodérov a zbabelcov. Robte všetko toto v dohode s demokratickou stranou a všetkými demokratickými živlami v prípravných výboroch Národného frontu. Práve v splnení tejto vážnej povinnosti musí nájsť Národný front svoju hlavnú úlohu.

Pravda, 31. 3. 1945, čís. 32. „Úloha komunistov v mobilizácii“.

[194]

1945, 31. březen. Moskva. — Dohoda mezi vládou Československé republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o způsobu použití válečné kořisti na československém území.

Vláda Československé republiky z jedné a vláda SSSR z druhé strany dohodly se o způsobu použití válečné kořisti na československém území podle těchto zásad:

Článek 1

Zařízení německých podnik a jiný ukořistěný majetek, které mají podstatně důležitý vojenský význam, mohou být vyvezeny z československého území, osvobozeného Rudou armádou, na území SSSR, aby jich bylo použito pro válečnou potřebu. Sovětské velvyslanectví v Československu bude uvědomovati československou vládu o jménech podniků, jakož i o zařízeních, surovinách, polotovarech nebo hotových výrobcích, které plně nebo částečně podléhají vývozu v souhlase s československou vládou ve smyslu výše uvedené zásady.

Článek 2

Ukořistěné zařízení německých podniků a jiný majetek, který je na výše zmíněném území a na který se nevztahuje působnost výše uvedené zásady, bude odstoupen československé vládě v právo vlastnické.

Článek 3

Za německé podniky třeba považovati všechny podniky nebo části podniků na osvobozeném území československém, které byly vybudovány Němci nebo jimi dovezeny v době okupace, nikoli však ze závodů československých.

Článek 4

Tato dohoda nabývá platnosti dnem svého podepsání a nepodléhá ratifikaci.

Sepsáno v Moskvě ve dvou vyhotoveních, každý v jazyce českém a ruském, při čemž oba texty jsou autentické.

Z plné moci
vlády Československé
republiky
Zd. Fierlinger

Z plné moci vlády
Svazu sovětských
socialistických republik
A. Vyšinskij

Československo-sovětské vztahy v době Velké vlastenecké války, Praha 1960, dok. čís. 128.

⁴ Viz dokument čís. 187.